

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 21.05.2017
Yayın Kabul Tarihi: 02.08.2017

Coğrafya Öğretiminde Programların Tasarım ve Program Öğeleri Açısından İncelenmesi ve 2017 Öğretim Programı

Examination of Programs in Geography Teaching in Terms of Design and Program Elements and 2017 Curriculum

Yrd. Doç. Dr. Nurcan DEMİRALP *

Öz:

Türkiye’de, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sürdürülen çalışmalarla, eğitim programlarını geliştirmek ve ülke şartlarına uygun program geliştirme modelleri üretmek konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Genel olarak eğitim programlarının geliştirilmesi özel olarak da öğretim programlarının geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Bu durumun yansımalarını, 1924’den günümüze kadar geliştirilen çeşitli coğrafya dersi öğretim programlarında görmek mümkündür. Cumhuriyetten günümüze kadar hazırlanan coğrafya dersi öğretim programları çeşitli yönleriyle ele alınıp, değerlendirilmiştir. Ancak bu programlar; program tasarımı yaklaşımı ve program öğeleri (hedef, içerik, öğretme- öğrenme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört temel öğe) açısından birbiriyle karşılaştırılarak değerlendirilmemiştir. Bu çerçevede çalışmanın amacı; Cumhuriyet Dönemi boyunca geliştirilen coğrafya dersi öğretim programlarının, 2017 coğrafya dersi öğretim programı da dâhil olmak üzere, program tasarımı yaklaşımı ve program öğeleri açısından birbiriyle karşılaştırılarak incelenmesi ve sonuçların yorumlanmasıdır. Araştırma nitel bir araştırma modeli olan doküman analizi veya doküman incele-

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Beşevler/Ankara, nurcan@gazi.edu.tr, ndemiralp@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-4102-1409>

mesiyle yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Araştırmada, beş alt probleme cevap aranmaya çalışılmıştır. Bunlar;1. Eğitim programı tasarımı yaklaşımları ve eğitimde program geliştirme modelleri ne demektir? Kaç tür program tasarımı yaklaşımı vardır? Eğitimde önemli program geliştirme modelleri nelerdir? 2. Milli Eğitim Bakanlığı, tarafından hangi program tasarımları yaklaşımları ve program geliştirme modelleri kullanılmıştır ya da geliştirilmiştir? 3. Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2005 öncesi Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının özellikleri nelerdir? 4. Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programının özellikleri nelerdir? 5. Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programının özellikleri nelerdir? Araştırmada, beş alt probleme yönelik cevaplar aranırken, 2005öncesi coğrafya dersi öğretim programları, 2005 ve 2017 coğrafya dersi öğretim programları, program öğeleri ve program tasarım yaklaşımları açısından irdelenmiş ve sonuçlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya dersi öğretim programı, Coğrafya öğretimi, Öğretim programının öğeleri, Program geliştirme modelleri, Program tasarım yaklaşımları.

Abstract:

In Turkey, important developments have been made with the studies carried out by the Ministry of National Education to develop training programs and to produce program development models suited to the conditions of the country. In general, the development of education programs, in particular, has contributed to the development of curricula. Reflections of this situation can be seen in various geography lesson curriculums developed from 1924 to the present day. The geography lesson programs prepared from the Republic to the day-to-day are handled and evaluated in various ways. These programs, however, program design approach and program elements (four main elements, target, content, teaching-learning process and measurement evaluation). The purpose of working in this framework is; The geography curriculum developed during the Republican Period, including the 2017 geography curriculum, is reviewed and compared with the curriculum design approach and program elements. The research was conducted through a qualitative research model, document analysis or document review. Document analysis includes analysis of written materials that contain information about facts or phenomena targeted to be investigated. In the study, five sub-probing responses were sought. These are: 1. What are the training program design approaches and training program development models? How many types of program design approach do you have? What are the important program development models in education? 2. Which program design approaches and program development models have been used or developed by the Ministry of National Education? 3. What are the features of the Pre-2005 Geography Course Curriculum in terms of program design approaches and program elements? 4. What are the features of the 2005 Geography Teaching Program in ter-

ms of program design approaches and program elements? 5. What are the features of the 2017 Geography Course Teaching Program in terms of program design approaches and program elements? In the study, the answers to the five subproblems were searched and the results of 2005 geography lesson curriculum, 2005 and 2017 geography lesson curriculum, program items and program design approaches were discussed and the results were discussed.

Keywords: Geography curriculum, Geography teaching, Elements of curriculum, Curriculum development models, Program design approaches.

Giriş

Hızla değişen ve gelişen dünyada, ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak amacıyla yeni eğitim programları hazırlanmaktadır. Genel olarak eğitim programı “öğrencilerin yaşantılarını düzenleme” olarak tanımlanır. Demirel (2010:6) “Eğitim programını; öğrenene, okulda veya okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir” şeklinde tanımlamaktadır. *Öğretim programı ise; okulda veya okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir* (Demirel,2010:6). *Eğitim programı, belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsarken, öğretim programı ise bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde ele alınacak konular ile ilgili tüm öğretim etkinliklerini kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile öğretim programı, eğitim programını kullanılmaya hazır hale getirmek, hayata geçirmektir.*

Eğitim programı adı verilen düzeneğin; hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi bulunmaktadır. Program geliştirme çalışmaları; eğitim programlarının bu dört temel ögesi arasındaki dinamik ilişkiler bütünü ele alınıp tüm yönleri ile değerlendirilerek yapılır.

. Türkiye’de program geliştirme çalışmaları gerçek anlamda Cumhuriyetin ilanı ile başlamıştır. Ancak, eğitim programı konusunda yapılan bu ilk çalışmalarda, dersler ve derslerde öğretilecek konular sıralanmıştır. Coğrafya dersi için hazırlanan ilk programlarda da derste işlenecek konular ve ders saatleri yer almıştır.

Ülkelerin varlıklarını sürdürebilmek ve geleceğe güvenle bakabilmek için; yakın çevresinden başlayarak dünyayı anlayan ve anlamlandıran, araştıran, sorgulayan, bilinçli vatandaşlar yetiştirmeye ihtiyacı vardır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde; öğrencilere iyi bir coğrafya eğitimi kazandıran coğrafya öğretim programlarının hazırlanmasının rolü önemlidir. Bu amaçla ilk coğrafya dersi öğretim programı 1924 yılında hazırlanmakla birlikte bazı değişiklikler yapılarak son halini 1934 yılında almıştır (T.C. Maarif Vekâleti, 1934)

MEB Tebliğler Dergisi’nden yararlanılarak diğer programlar kısaca şöyle değerlendirilebilir: 1924-1934 programından sonra, 1942 ve 1957’de coğrafya dersi öğretim programları geliştirilmiştir. 1941 yılında yapılan I. Türk Coğrafya Kong-

resi'nde alınan kararlar doğrultusunda, 1942 coğrafya dersi *öğretim programı hazırlanmıştır*. 1942 programında, *içerik ve konuların sıralanışı* iyi bir planlamayla düzenlenmiştir. 1957 yılında geliştirilen coğrafya öğretim programında; Türkiye'nin coğrafi özelliklerinin ülke ve bölge ölççeğinde *öğretildiği* yeni bir içerik sıralaması ve metot uygulanmıştır.

Türkiye'de 1950'li yıllara kadar uygulanan coğrafya dersi öğretim programlarına genel olarak bakıldığında; coğrafya dersinde *öğretilecek konular listesinin hazırlanması şeklinde ele alındığı* görülür. Daha sonra geliştirilen öğretim programlarında, tasarım ve program öğeleri açısından, bazı gelişmeler kaydedilmiştir. 1971 coğrafya taslak programında ilk kez dersin amaçlarına yer verilmiştir. 1973 programında da dersin genel amaçlarının yanı sıra ilk kez her bir coğrafya dersi için ayrı ayrı amaçlar ve dersin değerlendirilmesine yönelik tavsiyeler bulunmaktadır. 1982 coğrafya dersi geçici öğretim programında, coğrafya dersinin genel amaçları dokuz madde altında toplanmış, bazı üniteler programdan *çıkarılarak sadeleştirme yoluna gidilmiştir*. 1983 coğrafya öğretim programında ise; 1982 geçici programındaki amaçların sayısı ve kapsamı artırılmıştır. 1992 coğrafya öğretim programı ile önemli bir yenilik getirilmemiş adeta 1983 coğrafya öğretim programı tekrarlanmıştır.

MEB tarafından yapılan program geliştirme çalışmalarında, program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu durumun yansımaları öğretim programlarında kendini göstermiştir. 2005 yılında geliştirilen coğrafya dersi öğretim programı, gerek program tasarımı yaklaşımı gerekse program öğeleri açısından gerçek anlamda ilk modern program olarak kabul edilmelidir. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile ilk kez tüm program öğeleri ve bunlar arasındaki ilişkiler bütünü detaylı olarak ele alınıp geliştirilmiştir.

Öğretim programlarının hazırlanması, uygulanması, süreç içinde karşılaşılan sorunlar dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve aksayan yönlerinin düzeltilmesi etkin ve çok yönlü bir süreçtir. Bu nedenle öğretim programları, güncellenmeye ve yeniliklere açık olmaya ihtiyaç duyar. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı da uygulamada yaşanan sorunlar nedeniyle *güncellenmiştir*. 2005 coğrafya dersi öğretim programında, 2011 ve 2014 yıllarında olmak üzere, iki kez *çok küçük çaplı güncellemeler yapılmıştır*.

MEB tarafından alınan bir kararla, *tüm öğretim programlarının yeniden güncellenmesi* çalışmaları başlatılmış ve bu kapsamında, coğrafya dersi öğretim programı da güncellenerek 2017 yılının Temmuz ayında yürürlüğe girmiştir.

Çalışmanın Amaçları

Bu amaç doğrultusunda araştırmada, aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Eğitim programı tasarımı yaklaşımları ve eğitimde program geliştirme modelleri ne demektir? Kaç tür program tasarımı yaklaşımı vardır? Eğitimde önemli program geliştirme modelleri nelerdir?

2. Milli Eğitim Bakanlığı, tarafından hangi program tasarımları yaklaşımları ve program geliştirme modelleri kullanılmıştır ya da geliştirilmiştir?
3. Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2005 öncesi Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının özellikleri nelerdir?
4. Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programının özellikleri nelerdir?
5. Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programının özellikleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel bir araştırma modeli olan doküman analizi veya doküman incelemesiyle yapılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006:187). Betimsel yapıda olan bu çalışmada, coğrafya dersi öğretim programları araştırmanın amacı doğrultusunda incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri kaynağı olarak; *Türkiye’de*, cumhuriyetten günümüze kadar olan program geliştirme modelleri ve coğrafya dersi öğretim programları kullanılmıştır. Çalışmada, konuyla ilgili yayımlanmış araştırmalardan da yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, nitel veri analiz süreçlerinden biri olan betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara uygun olarak düzenlenip, yorumlanmıştır. “Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006:224).

1. Eğitim programı tasarımı yaklaşımları ve eğitimde program geliştirme modelleri ne demektir? Kaç tür program tasarımı yaklaşımı vardır? Eğitimde önemli program geliştirme modelleri nelerdir?

Eğitim programları oluşturulmadan önce planlamalar yapılır. Bu planlamaların ilk aşamasını program tasarımları oluşturur. “Eğitim programı tasarımı, bir programın hangi *öğelerden* oluşacağını ortaya çıkarılması sürecidir. Program tasarımı, öğretimin düzenlenmesini anlamlı bir bütünlük içinde ele almayı amaçlar” (Demirel, 2010 :47).

Eğitim programı tasarımında şu dört soruya yanıt aranmaktadır:

1. Ne yapılmalıdır?
2. Konu alanı neleri içermelidir?
3. Hangi öğrenme stratejileri, kaynak ve etkinlikleri kullanılmalıdır?
4. Sonuçları değerlendirmek için hangi ölçme teknikleri ve araçlar kullanılmalıdır?

Bu dört öge birbiriyle sürekli ilişki içindedir, bir öge hakkında verilen karar diğerlerini de etkilemektedir (Demirel, 2010: 48).

Yukarıdaki sorulara cevap aranarak, eğitim programları tasarımları geliştirilmede üç temel yaklaşım izlenmektedir. Bunlar;

Konu Merkezli Program Tasarımları

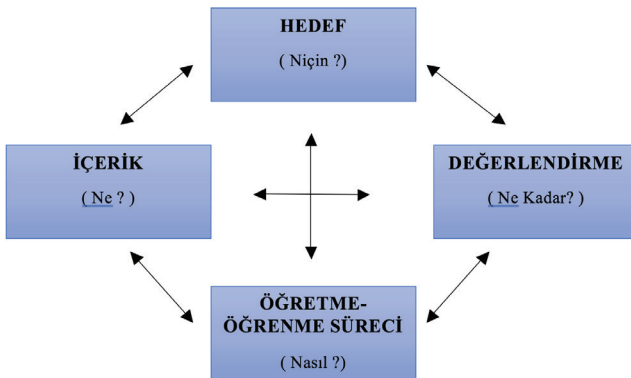
Öğrenen Merkezli Program Tasarımları

Sorun Merkezli Program Tasarımları

Erden (1998:6), eğitim programı tasarısı hazırlanırken, veri toplama kaynaklarından hangisine öncelik verileceğinin, tasarımın dayandığı eğitim felsefesi ve eğitim modeline göre değişeceğini, tasarı konu alanı merkezli ise konu alanı, öğrenci ve yaşantı merkezli ise birey, toplum merkezli ise toplumdaki elde edilen verilerin önem ve öncelik taşıyacağını belirtmektedir.

Yukarıdaki açıklamaların ışığında, neden birbirinden farklı program tasarımları geliştirilmektedir? sorusu akla gelebilir. Program tasarımları da aynen eğitim programları gibi hedef, içerik (konu alanı), öğrenme öğretme süreci (eğitim durumları) ve değerlendirme olmak üzere dört temel öğeden oluşur. Bu öğelerden biri veya bunlar arasındaki ilişkiler farklılaştığında doğal olarak ortaya çıkan program tasarımları da farklı olmaktadır.

Şema:1 Bir eğitim programının dört temel öğesi (hedef, içerik, öğretme-öğretme süreci, değerlendirme) ve bunlara ilişkin sorular (Demirel, 2010: 5-6 yararlanılarak H. Kocabatmaz tarafından oluşturulmuştur.) yer almaktadır.

Şema:1 Eğitim programının dört temel ögesi (hedef, içerik, öğretme-öğretme süreci, değerlendirme) ve bunlara ilişkin sorular (Demirel, 2010: 5-6 yararlanılarak H. Kocabatmaz tarafından oluşturulmuştur.)

İnsanlığın gelişimi ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçların karşılanması açısından, eğitimde önemli program geliştirme modelleri ortaya çıkmıştır. Program geliştirmede yurtdışında en yaygın olan modeller; Taba, Tyler, Taba-Tyler, Rasyonel Planlama Modeli (Teknokratik Model), Wulf ve Schave'nin sistem yaklaşımını esas alan modeli, Skillbeck'in geliştirdiği Durumsal Model ve Stenhouse tarafından ortaya konulan Süreç Yaklaşımı Modelleridir (Demirel,1992; Erişen, 1998; Demirel,2010).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hangi program tasarımları yaklaşımları ve program geliştirme modelleri kullanılmıştır ya da geliştirilmiştir?

Türkiye'de, program geliştirme konusunda bir standartlaşma sağlamak amacıyla, MEB tarafından iki önemli program geliştirme modeli hazırlanmıştır. Bunlardan birincisi, 1983 yılında yürürlüğe giren MEB Program Geliştirme Modeli, ikincisi de 2004 yılında hazırlanan MEB Yeni Program Geliştirme Modeli'dir. MEB tarafından geliştirilen her iki program incelendiğinde; program geliştirme modeli olarak daha çok Taba-Tyler program geliştirme modelinin etkisi altında geliştirildikleri ve program tasarımı açısından da konu merkezli program tasarımına göre tasarlandıkları söylenebilir. Demirel'e (2010:51) göre, konu alanını merkeze alan tasarımların felsefi temellerinin idealizm ve klasik realizm olduğu ve dayandığı eğitim felsefesinin ise daimicilik ve esasıcılık olduğu ifade edilir.

Ancak gerek 1983'de hazırlanan modeldeki “ders kitapları öğretim materyalleri” aşaması, gerekse 2004'deki modelde yeralan “kavram haritalarının oluşturulması, öğretim etkinlikleri, ölçme değerlendirme ve öğretmen kılavuzunun bir arada değil de her birinin program geliştirme çalışmalarından ayrı ele alınması gereken” modelden farklı ele alınması gereken aşamalar olduğu görülür (Demirel, 2010; 59 ve 63).

MEB yeni program geliştirme modeli (2004)'nde yeralan “diğer alanlarla bağlantılar” aşamasıyla da disiplinler arası yaklaşım ve ara disiplinler arasındaki ilişkiler önemsenmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında, MEB tarafından geliştirilen her iki modelin *çatısı* Taba-Tyler program geliştirme modelinin oluşturduğu, Taba-Tyler modelinden etkilendikleri ve izler taşıdıkları *görölmektedir*. Ancak, MEB tarafından geliştirilen modellerde yeralan bazı aşamalardan dolayı bunların kendilerine özgü modeller oldukları söylenebilir.

Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2005 öncesi Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının (CDÖP) özellikleri nelerdir?

Türkiye'de, 1924 yılında hazırlanan ilk coğrafya öğretim programı bazı küçük değişikliklerle son halini 1934 yılında almıştır. “Bundan dolayı bu iki müfredat

programı birleştirilerek, (1924-1934) ilk coğrafya dersi müfredat programı olarak kabul edilir "(Geçit,2008:151)

Bundan sonra; 1942 coğrafya öğretim programı, 1957 coğrafya öğretim programı, 1971 coğrafya taslak programı, 1973 coğrafya öğretim programı, 1982 coğrafya dersi geçici öğretim programı, 1983 coğrafya öğretim programı, 1992 coğrafya öğretim programı, 2005 coğrafya öğretim programı geliştirilmiştir.

1924- 1934, 1942 ve 1957 coğrafya dersi öğretim programları incelendiğinde; bunların okutulacak konu başlıklarından ve ders saatlerinden oluşan listeler oldukları görülür. Bu listelere bakarak, bugünkü anlamda anladığımız, yani hedef, içerik (konu alanı), öğrenme öğretme süreci (eğitim durumları) ve değerlendirme olmak üzere dört temel öğe ve bunlar arasındaki dinamik ilişkilerden oluşan, öğretim programlarından söz edemeyiz. Bu programlar, konu merkezli ve öğretmen odaklı bir yapıya sahiptir. Konu alanını merkeze alan bu tasarımlarda, öğrencinin sadece bilgiyi kazanmış olması, öğrenmesi için yeterli görülmüştür.

1971 yılına gelininceye kadar programlarda, coğrafya dersinin amaçlarına değinilmemiştir. İlk kez, 1971 Coğrafya Taslak Öğretim Programında coğrafya dersinin amaçlarına yer verilmiştir. Aynı programda, dersin öğretimi sırasında, öğretmenlerin kullanmaları ve uygulamaları için "Açıklamalar ve Tavsiyeler" başlığı altında on bir maddeden oluşan bir bölüm yer almaktadır. Buradaki tavsiyelerden biri; öğrencilerin tek başına veya toplu olarak gezi gözlem yapmaya teşvik edilmesi, bu gezi ve gözlem sonuçlarını rapor olarak yazmaları, sınıfta bu raporlar üzerinde tartışılması yönündedir. Ayrıca programda, dersin işleniş sırasında, araç-gereç ve tesis kullanımı ve bunların neler olması gerektiğine (yerküre, kabartma haritalar gibi) dair açıklamalar yapılmıştır. Programda, coğrafya öğretiminin öğrencilere hangi davranışları kazandıracığına dair beş çıktı yer almaktadır. (MEB,1971:123-125).

1971 Coğrafya Taslak Öğretim Programı;

Coğrafya dersini Niçin Öğretelim? (Hedef)

Coğrafya dersinde Ne Öğretelim? (içerik)

Coğrafya Dersini Nasıl Öğretelim (Öğrenme- Öğretme Süreci)

sorularına büyük oranda cevap veren bir programdır. Bu nedenle; 1971 Coğrafya Taslak Öğretim Programının, (MEB Tebliğler Dergisi, 1971: 1652) basit de olsa, öğretim programı anlayışını gerçekleştirmeye çalışan bir program olduğu söylenebilir. Programa, program öğeleri açısından bakıldığında; hedef, içerik ve öğrenme- öğretme süreci öğelerine yer verildiği, değerlendirme öğesine yer verilmediği, dolayısıyla tüm program öğelerinin mevcut olmadığı görülür.

1973 Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 1971 programına göre daha gelişmiş bir öğretim programıdır. Programda, öğretmenlere yönelik olarak hazırlanan, dersin işlenişinde kullanılacak açıklamalar ve tavsiyeleri içeren on yedi madde yer almaktadır (MEB,1974:10-11). Onaltıncı maddede, öğrencileri düşünmeye ve araş-

tırmaya yönelten, ezberden uzak, sebep-sonuç ilişkisi kurulacak sorular sorulması ve bunların objektif değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir. Programda, değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiği yönündeki bu tavsiyelerden dolayı, ilk kez 1973 coğrafya dersi öğretim programında diğer program öğelerinin yanısıra değerlendirme ögesine az da olsa yer verildiği söylenebilir.

Program öğeleri açısından bakıldığında; 1971 coğrafya taslak programında ilk kez dersin amaçlarına, 1973 programında da ilk kez her bir coğrafya dersi için ayrı ayrı amaçlar ve az da olsa değerlendirme ögesine yer verilmiştir.

1973 Coğrafya dersi öğretim programı, kendinden önceki programlara göre gelişmiş bir program olduğu ve program öğeleri açısından da *tüm öğeleri içerdiği için bazı kaynaklarda* (Engin ve diğerleri, 2003:109 ve Geçit, 2008:159-160) “Modern Program” olarak adlandırılmıştır. Ancak, tüm program öğeleri gerçek anlamda geliştirilmediği ve bunlar arasındaki ilişkiler bütünü ele alınıp değerlendirilmediği için, 1973 programı “modern program” değil, *modern programa geçişin ilk adımı olarak kabul edilmelidir*.

1982 coğrafya dersi geçici öğretim programında (MEB,1982:156), coğrafya dersinin genel amaçları dokuz madde altında toplanmış, *içerik olarak daha çok fiziki coğrafya konularına yer verilmiş ve 1973 programındaki bazı konular* programdan çıkarılarak sadeleştirme yoluna gidilmiştir.

1983 coğrafya öğretim programında (MEB, Tebliğler Dergisi, 1983: 2146), 1982 geçici programındaki amaçların sayısı ve kapsamı artırılmıştır. 1982 geçici öğretim programındaki dokuz amaç geliştirilerek, 1983 programında sayısı onüçe çıkarılmıştır.

1992 coğrafya öğretim programı ile önemli bir yenilik getirilmemiş, adeta 1983 coğrafya öğretim programı tekrarlanmıştır. MEB tarafından 1991 yılında alınan bir kararla, “ Ders Geçme ve Kredili Sistem” adı verilen yeni bir programa geçilmiştir. 1992-1993 öğretim yılında uygulamaya başlanan bu programda, “Coğrafya1-2” ders içeriğiyle, coğrafya lise ortak ders programında yer almıştır (MEB, Tebliğler Dergisi, 1992: 5712).

MEB tarafından hazırlanan ve 2005 coğrafya dersi öğretim programına kadar olan tüm coğrafya dersi öğretim programları incelendiğinde;

Programların, sınıflara göre okutulacak konular ve bunların ders saatlerini içeren yapılardan oluştuğu, yıllar içinde hazırlanan ve yeni olarak adlandırılan programların kayda değer bir yenilik getirmede, yenilik olarak sunulan programlarda da bir öncekinde yer almayan konu başlıklarının eklendiği veya çıkarıldığı, ders saatlerinin azaltıldığı veya artırıldığı gibi düzenlemelerin ötesine gitmediği görülmektedir. Ayrıca programların, davranışçı yaklaşıma göre hazırlandığı, konu merkezli ve öğretmen odaklı olduğu, öğretmene ve öğrenciye söz hakkı tanımayan, esnek olmayan bir yapıda olduğu görülür.

Yukarıdaki değerlendirmelerin ışığında; 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programına gelinceye kadar, modern anlamda bir program geliştirme modeline göre hazırlanmış ve tüm program öğeleri ve bunlar arasındaki ilişkilerin ele alınıp düzenlendiği, coğrafya dersi öğretim programının mevcut olmadığı söylenebilir.

Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programının (CDÖP) özellikleri nelerdir?

2005 Coğrafya Dersi öğretim Programı, 2004 yılında geliştirilen, MEB Yeni Program Geliştirme Modeli (MEB,2004: sayı 2563)'nin dayanağı olan yapılandırmacı öğrenme kuramına göre geliştirilmiştir. Bu kuramda, öğretmek yerine “öğrenme” kavramı merkeze alınmıştır. “Yapılandırmacılık öz olarak, bilginin kişinin deneyimleri, gözlemleri, mantıksal çözümlenmeleri sonucunda bilgiyi kendine özgü anlam yüklenerek şekillendirilmesi, yapılandırılmasıdır. Temel dayanağı bilgiyi aktarmak değil, bilginin yeniden yapılandırılması olan üretici öğrenme, keşfederek öğrenme, duruma bağlı öğrenme gibi teorilerin birleşmesi ile oluşan görüştür” (Akınoğlu, 2004:74).

Yapılandırmacı öğrenme kuramının temelinde, ilerlemecilik (progressivism) eğitim felsefesi vardır. “ ilerlemecilik (progressivism), pragmatik felsefenin eğitime uygulanışıdır. Pragmatik felsefe, değişmeyi gerçeğin esası olarak görür. Bu nedenle de eğitimin sürekli bir gelişim içinde olduğu öne sürülür. Eğitimin özünü, tecrübenin sürekli olarak yeniden inşa edilmesi oluşturur” (Demirel, 2010: 23). Bu da *öğrencinin kendi gözlemleri ve yaşantısıyla öğrenme çabasına girmesini sağlar.*

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı'na, program tasarımı yaklaşımı açısından bakıldığında; hem öğrenen merkezli hem de sorun merkezli program tasarımlarının izlerini taşıdığı görülür.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı, program öğeleri açısından aşağıda incelenmeye çalışılmıştır:

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programının Amaçları (Hedefler):

Programda, coğrafya dersinin genel amaçları, programın vizyonu ve ilkeleri belirlenmiştir. Buna göre; öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak Türkiye ve tüm dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmaları, gelecek yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri bir donanımına sahip olmaları amaçlanmaktadır (CDÖP, 2006:2) ifadesi ile program amacının özü açıklanmıştır. Programda, öncelikle öğrencilerin yaşadıkları çevreyi algulamaları hedeflense de, öğrencilerin dünya algısı geliştirmeleri de önemsenir.

Coğrafya dersinin genel amaçları onüç madde ile açıklanırken, *program hakkında detaylı açıklamalara yer verilmiştir.*

Programın amaçlarından biri de öğrencilerin; coğrafi değerlerin “vatan bilincinin” kazanılmasındaki önemini özümsemeleridir (CDÖP,2006: 12). Böylece, vatansever, sorumluluk sahibi, bilinçli vatandaşlar yetiştirilmesi programın amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Programın vizyonu ve ilkelerinde; öğrencilere coğrafi bilinç kazandırılırken ilenecek yol ve kazandırılacak beceri ve nitelikler sıralanmaktadır. Programın ilkelerinde; *öğrenci merkezli yaklaşımların temel alındığı, öğrencinin öğrenme- öğretme sürecine aktif olarak katıldığı ve bilgiyi anlamlandırarak yapılandırdığı, yorumladığı, kazanımlar yoluyla öğrenciye kazandırılan bilgi, beceri, değer ve tutumların hayata taşınabilir nitelikte olduğu* (CDÖP,2006: 16) gibi ifadeler yer almaktadır.

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programının İçeriği:

Programın içeriğinde, öğretilecek olan konuların düzenlenmesi söz konusudur. İçeriğin, programın hedefleri ile tutarlı olması ve öğrenciler için anlam ifade etmesi gerekir. 2005 Coğrafya dersi öğretim programında, içerik düzenleme yaklaşımlarından biri olan sarmal programlama yaklaşımı benimsenmiştir. Program bütüncül ve sarmal bir yaklaşımla yapılandırıldığından, her öğrenme alanının kendi içindeki kazanımları ardışık olarak ele alınıp düzenlenmiştir. Programda kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur (CDÖP,2006:3).

2005 programında, kendinden önceki programlardan farklı olarak, konu sıralaması ya da ünite yer almaz. Program içerik açısından öğrenme alanları ve kazanımlardan oluşmaktadır. *“Öğrenme alanı; öğrencilere kazandırılacak birbiriyle ilişkili tema, kavram, beceri, anlayış tutum ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği bilgi ve becerileri organize eden yapıdır* (MEB,2005). Kazanım ise; plânlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencinin kazanması kararlaştırılan bilgi, beceri, değer ve tutumlardır. (CDÖP,2006:278).

Programda, altı öğrenme alanı ve her bir *öğrenme alanının içeriğine uygun olarak kazanımlar bulunmaktadır. Kazanımlar, öğrencilere coğrafi bilinç kazandırma amacına uygun olarak düzenlenmiştir.* Programda, A. Doğal sistemler öğrenme alanıyla coğrafyanın fiziki konularına ait birbiri ile ilişkili tema, kavram, beceri, tutum ve değerlere yer verilmiştir. B. Beşeri sistemler öğrenme alanıyla da coğrafyanın beşeri coğrafya konularına ait birbiri ile ilişkili tema, kavram, beceri, tutum ve değerler yer almaktadır. C. Mekânsal bir sentez: Türkiye öğrenme alanıyla da, coğrafya konularının kavram ve temalarının mekân olarak *Türkiye özelinde ele alınması* sözkonusudur. Yani coğrafyanın genel konularını içeren doğal ve beşeri sistemler öğrenme alanlarına ait örnekler *dünya ölçeğinde verilirken, mekânsal bir sentez: Türkiye öğrenme alanına ait örneklerin Türkiye’den verilmesi* öngörülmektedir.

Coğrafya öğretim programında, öğrencilerin bir dünya algısı geliştirmeleri önemsendiğinden, D. Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler öğrenme alanı oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanına ait kazanımlar, sınıflar arasında seviyelendirilirken *içerdikleri konular özelliklerine göre yerel, ulusal ve dünya ölçeğinde* olabilmektedir.

Programda, “Coğrafi Beceriler ve Uygulamalar” öğrenme alanı dışındaki öğrenme alanları için kazanımlar mevcuttur. Ancak sözü edilen öğrenme alanı için kazanım yazılmamış, bu öğrenme alanının içeriği diğer beş öğrenme alanındaki

kazanımlara organize edilmiştir. Bu öğrenme alanındaki beceriler, diğer öğrenme alanlarının her biriyle doğrudan ilgili olduğundan, programa diğer öğrenme alanlarına entegre edilerek, ilgili kazanımın gerektirdiği beceriler şeklinde yansıtılmıştır” (CDÖP,2006:39). Bunun doğal sonucu olarak da, program beceri temelli veya beceri odaklı olarak geliştirilmiştir. Programın içeriğinde beceri ve beceri kazanımı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Programda diğer tüm öğretim programlarında yer alan genel beceriler veya ortak becerilerin yanısıra coğrafyaya özgü özel becerilere veya coğrafi becerilere de yer verilmiştir. Kazanımın gerektirdiği gerek genel beceriler gerekse özel beceriler, *çeşitli aşama ve süreçleri içermektedir. Öğretmen derslerinde kazanımın gerektirdiği birden fazla becerinin uygulamalarına yer verebileceği gibi, bir becerinin bir aşaması veya sürecine ait uygulamaya da yer verebilir.* Program tablosunda yer alan açıklamalar bölümünde kazanım ile ilişkili beceriler önerilmiş (CDÖP,2006: 157-193), bir başka tabloda da beceri- kazanım ilişkisi kurulmuştur (CDÖP,2006: 97-154). Böylece kazanım-beceri ilişkisi konusunda *açıklayıcı* bilgiler verilmiş ve yönlendirmeler yapılmıştır.

2005 coğrafya dersi öğretim programının getirdiği en önemli yeniliklerden biri de o güne değin programda yeralmayan yeni kavram ve temalar içermesidir. Örneğin, öğrenme alanı, coğrafi bilinç, kazanım, sarmal yapı, yapılandırıcılık, etkinlik, *öğrenci merkezli eğitim*, kavram ve kavram öğretimi, beceri ve beceri öğretimi, değer ve tutum, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), süreç odaklı ölçme değerlendirme, değer öğretimi, aktif öğrenme gibi.

Programda, öğrencilerin coğrafya bilimine ait temel kavramları öğrenmelerine dikkat edilmiştir. Hazırlanan kavram haritalarının, öğrencilere kavram öğretiminde yol gösterici olması öngörülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin çizdikleri kavram ve zihin haritalarından yararlanarak, kavram yanlışları varsa, düzeltmelerine yardımcı olunması önerilmektedir.

Programın içeriğindeki önemli bir yenilik de değer ve tutumlara yer verilmiş olmasıdır. *Öğrencilere, kazanımlar yoluyla değer ve tutum kazandırılması önemsenmektedir.* Programda, değer eğitimi yoluyla; coğrafyanın konusunu oluşturan mekân ve mekâna ait özelliklerin korunması, yaşatılması ve geliştirilmesine hizmet edecek; vatani sevme, koruma gibi vatan bilincini oluşturan duyguları destekleyecek çalışmalar yapılması beklenmektedir. Ayrıca, öğrencilere coğrafi bilinç kazandıracak doğa ve insana ait tutumların kazandırılması da vurgulanmaktadır. Ancak, programda kazanım- değer ve tutum eşleştirmesi yapılmamıştır. Bundan dolayı da hangi kazanımda hangi değer ve tutumun kazandırılacağına yönelik karar *öğretmene* bırakılmıştır.

Programda, konu sıralaması olmadığından, öğretmen gerekli gördüğünde, aradık kazanımlar için kazanımların yerini değiştirerek esnek ders içerikleri oluşturabilir.

Programda, *öğretmenin kazanımları gerçekleştirme koşuluyla*; çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır-bulunmuşluk düzeylerini ve dolayısıyla da ön bilgilerini dikkate alarak, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, uygun çıkış noktaları, uyarıcı ve pekiştirici unsurlarını kullanarak çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı oluşturacağı alt başlıklar etrafında hareket etmesi öngörülmektedir (CDÖP,2006:3).

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programının Öğrenme-Öğretme Süreci:

Programda, programın amacıyla tutarlı etkinlikler geliştirilmesi önemsenmektedir. Öğrencilere coğrafi bilinç kazandırabilmek için aktif öğrenmeye dayalı *çeşitli öğrenme etkinlik ve uygulamalara* yer verilmesi vurgulanmaktadır.

Programda yer alan tablolarda, kazanım-beceri ilişkisi kurulmuştur. Öğretmenin etkinlikler düzenleyerek, kazanımlarda yer alan becerilerden birinin bir basamağını veya birden fazla beceriyi kazandırması önerilmektedir (CDÖP;2006:5). Ayrıca, kazanımlarda yeralan bilgi, beceri, değer ve tutumların öğrencilere kazandırılabilmesi için aktif öğrenme yöntemlerinin kullanıldığı farklı öğretim etkinliklerinin uygulanması önemsenmektedir.

Programda, öğrenci merkezli eğitim esas alınmıştır. Bu nedenle, öğrenciye bilgiyi doğrudan öğretme söz konusu değildir. Öğrencinin, öğrenmenin sorumluluğunu alarak, bütün eğitim etkinliklerinde ön planda olması, çalışmalara katılması öngörülmektedir.

Programda, kavram ve kavram öğretimi konusunda, kavram haritalarının öğrenme- öğretme sürecinde kullanılması vurgulanmaktadır. Bu amaçla çeşitli kavram haritaları *örnekleri* geliştirilmiştir.

Program aktif öğrenmeye dayalı yeni etkinlikler tasarlanırken; dersin amaçlarının, kazanımların, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarının göz önüne alınmasını öngörmektedir. Programda, eğer okulların teknik donanımları ve fizikî imkânları uygunsa Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) araç olarak kullanıldığı öğretim etkinliklerinin yapılması desteklenmektedir.

Programın öğrenme öğretme sürecini, aktif öğrenmeye uygun olarak desteklemek için çeşitli etkinlik örnekleri geliştirilmiştir. Programda, coğrafyanın temel kavramlarının öğretimi için açıklamalar yapılmış, çeşitli kavram haritaları (konum, bölge, çevre gibi) örnek olarak oluşturulmuştur (CDÖP, 2006: 30-34). Programda, yapılandırmacı öğrenme kuramına ve aktif öğrenme tekniklerine uygun olarak çeşitli etkinlik örnekleri geliştirilmiştir. Bunlar programda, “program uygulama etkinlikleri” adı altında yer almıştır. (CDÖP, 2006: 197-273).

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programında Değerlendirme:

Programda, sadece öğrenme ürünü değil, öğrenme süreci de değerlendirilmektedir. Bu nedenle programda, süreç odaklı ölçme değerlendirme benimsenmiştir. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemleri bir-

likte kullanılmaktadır. Değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, öz değerlendirme ölçekleri, projeler, posterler, açık uçlu sorulardan oluşan testler vb.dir. Programda, öğrencilerin, etkinlikler çerçevesinde fotoğraf, resim, proje, poster, şarkı sözü maket gibi ürünler yapabilmesi ve bunları çevreleriyle paylaşmak için sergilemeleri önemsenmektedir (CDÖP,2006: 10).

Programda, öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almaları, akran değerlendirme ve öz değerlendirme gibi araçları da kullanmaları beklenmektedir.

Programda, alternatif değerlendirme araç ve yöntemleri ve bunların özellikleri açıklanmış, çeşitli değerlendirme örnek formları hazırlanmıştır (CDÖP,2006:42-93).

Program tasarımı yaklaşımları ve program öğeleri açısından 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programının (CDÖP) özellikleri nelerdir?

2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programında, gelen eleştiriler doğrultusunda, 2011 ve 2014 yıllarında olmak üzere iki kez küçük çaplı güncellemeler yapılmıştır. Daha sonra, MEB tarafından, alınan bir kararla, tüm öğretim programlarının yeniden *güncellenmesi* konusunda çalışma başlatılmıştır. Programın son hali verilmeden önce, taslak öğretim programı konusunda toplumun tüm kesimlerinden öneriler alınmış, bu eleştiri ve önerileri içeren değerlendirme çalışmaları yapılmıştır (Ünlü, ve Yıldırım, 2017; Demiralp,2017). Taslak coğrafya dersi öğretim programıyla ilgili değerlendirmeler dikkate alınarak, güncellenmiş coğrafya dersi öğretim programı 17.7.2017 tarihinde kabul edilip yürürlüğe girmiştir (MEB, Tebliğler Dergisi: 2718).

2017 Coğrafya dersi programı; program geliştirme modeli, program tasarımı yaklaşımı, dayandığı eğitim felsefesi ve öğrenme kuramı açısından bir değişiklik getirmemiştir. Program bu açılardan 2005 programındaki durumunu korumaktadır.

2011 ve 2014 yıllarında yapılan güncellemelerde, 2005 programının yapısı konduğu için, çalışmada bundan sonraki *tüm karşılaştırmalar 2005 programı ve 2017 programı şeklinde yapılacaktır. 2017 coğrafya dersi öğretim programı*, yapılan eleştirileri ve Türkiye'deki değişimleri dikkate alarak yapılmış bir güncellemedir. Bu durum programda şöyle ifade edilmektedir; “günümüzde coğrafi bilgiler günlük hayatta daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Örneğin Dünyanın herhangi bir yerinde oluşan çevre sorunları, farklı ölçeklerde birçok yerde etkisini hissettirebilmektedir. Farklı mekânsal ölçeklerdeki doğal ve beşeri süreçlerde yaşanan bu etkileşim ve değişimler dikkate alınarak Coğrafya Dersi Öğretim Programı güncellenmiştir” (MEB,2017: 17)

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı, program öğeleri açısından aşağıda incelenmeye çalışılmıştır.

2017 Coğrafya dersi öğretim Programının Amaçları (Hedefler):

Programın hedefleri, 16 maddelik genel amaçlar şeklinde açıklanmıştır. Programın amaçları incelendiğinde; bunların 2005 coğrafya dersi öğretim programlarındaki amaçlar ile büyük benzerlik gösterdiği, onbeşinci ve onaltıncı maddesinde yeralan amaçların 2005 programının vizyon ve ilkelerinde mevcut olduğu *görülür*.

2017 Coğrafya dersi öğretim Programının İçeriği:

2017 öğretim programının içeriği, genel olarak 2005 öğretim programının güncellenmiş ve sadeleşmiş halidir. Bu sadeleşme daha çok kazanım sayılarının azaltılması şeklinde olmuştur. 2005 coğrafya dersi öğretim programında toplam 147 olan kazanım sayısı, 2011 yılındaki güncellemede aynen kalmış, 2014 yılındaki güncelleme de (seçmeli olan iki saatlik coğrafya dersi kaldırıldığı için, onuncu sınıf programındaki yedi kazanım kaldırıldı) 140'a indirilmiştir. 2017 yılındaki *güncellemede*, yapılan sadeleştirmenin büyük oranda Çevre ve Toplum ünitesi üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Böylece 2017 coğrafya dersi öğretim programında toplam 130 kazanım olacak şekilde sadeleşmeye gidilmiştir. *Bu durum programda*, “programın güncellenmesi sürecinde bazı kavram ve konular elenmek suretiyle ya da eklenen sınırlayıcı açıklamalar yardımıyla programın yoğunluğu azaltılmıştır” (MEB,2017: 17) şeklinde açıklanmaktadır.

2017 programının içeriğini, 2005 *öğretim programlarındaki* kazanım ve beceri temelli *öğrenme oluşturmaktadır*. Ancak, 2005 programında kazanımlar, öğrenme alanları başlığı altında verilirken, 2017 programında “Öğrenme Alanı” ifadesi “Ünite Adı” olarak değiştirilmiştir. 2017 programında, “doğal sistemler, beşeri sistemler, küresel ortam: bölgeler ve ülkeler, çevre ve toplum” olmak üzere toplam dört ünite yer almaktadır (**Tablo:1**).

ÖĞRENME ALANLARI / ÜNİTELER

2005 Öğretim Programı	2017 Öğretim Programı
Öğrenme Alanları	Üniteleri
Doğal Sistemler	Doğal Sistemler
Beşeri Sistemler	Beşeri Sistemler
Mekânsal Bir Sentez: <i>Türkiye</i>	-----
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler
Çevre ve Toplum	Çevre ve Toplum

Tablo:1 2005 ve 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları ve Üniteler.

2005 programında yer alan öğrenme alanları ve bunlara ilişkin kazanımlar, 2017 program güncellemesiyle genel olarak korunmuştur. Ancak, “Mekânsal Bir Sentez: *Türkiye*” öğrenme alanı, ünite olarak programda yer almamış olmasına rağmen, bu alana ait kazanımlar ilgili görülen diğer ünitelere dağıtılmıştır. Prog-

ramda bu durum, “ihtiyaç duyulan yerlerde ünite ve kazanım sıralamasında değişiklik yapıldığı” şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2017:17)

2005 programında, “Coğrafi beceriler ve uygulamaları” programda yer alan kazanımlara entegre edilerek verilmiş bir *öğrenme alanıydı*. 2017 programında ise; “Coğrafi beceriler ve uygulamalar” bir ünite adı altında değil, kazanım-beceri eğleşmesi veya kazanım-beceri ilişkisi kurularak ele alınmıştır. Örneğin; 11.1 Doğal Sistemler ünitesine ait, 11.1 kazanımına yönelik olarak “Coğrafi gözlem, harita becerisi” (MEB,201:43) *ilişkisi kurulmuştur*. Programda, kazanım- beceri eğleştirmesi hem genel beceriler (Ortak beceriler veya 21.Yüzyıl Becerileri) hem de özel beceri yani coğrafyaya ait coğrafi beceriler için kurulmuştur.

2017 programında, genel beceriler, ortak beceriler veya 21. Yüzyıl becerileri kapsamında değerlendirilebilecek yeni yeterlik ve becerilere yer verilmiştir. Bunlardan bazıları; bilim ve teknoloji yeterliği, dijital yeterlik, sosyal yeterlikler ve öğrenmeyi öğrenme gibi yeterlik alanlarıdır (MEB, 2017: 11-12). Programda, bu becerilerin ve yeterliklerin, kazanımların kazandırılması sürecinde uygun etkinlik ve çalışmalarla, öğretim yöntem ve teknikleriyle öğrencilere kazandırılması önerilmektedir. Dolayısıyla 2017 programında da becerilerin, ünitelerdeki kazanımların içeriğine uygun olarak, kazanımlara entegre edilerek verilmesine devam edilmektedir. Bu durumda programda yer alan bir başka ünitenin beceriler olduğu, ancak bunun açık olarak ünite adı şeklinde değil, örtük olarak programın temel yapılarından biri olarak yer aldığı söylenebilir.

2017 programında, yeni kavramlara “Değer odaklı öğretim yaklaşımı, e-ticaret, inovasyon, dijital ekonomiler gibi” yer verildiği görölmektedir

2017 programında değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olmak üzere toplam on ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar, diğer öğretim programlarında da verilen ortak değerlerdir. Programda, bu değerlerin birbirinden kopuk olmadığı, her birinin farklı birtakım değerleri de içinde barındırdığı ifade edilmektedir. Programda, değer odaklı öğretim yaklaşımı benimsenmiş gerçek hayat durumları, simülasyonlar ve rol oynamayı da *içeren etkinlikler yoluyla değer öğretiminin verilmesi önemsenmiştir*. Değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için eylem ve davranışlarla ilişkilendirilmesi vurgulanmıştır. Programda, *öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler ile bunlara ilişkin tutum ve davranışların neler olması gerektiğini gösteren bir tablo* (MEB,2017:14) oluşturulmuştur. Bu tabloya göre; adalet değeri ile öğrencilerde adil olma, eğit davranma, paylaşma gibi tutum ve davranışlar kazandırılması hedeflenmektedir. Programda, bireyin ulusal ve evrensel değerlere sahip olmasının değerler eğitimini edinip özümsemesine bağlı olduğu vurgusu yapılmaktadır. Programda, *öğrencilere değer eğitimi* verilirken; etkinlikler yoluyla, değerlere ilişkin bilgi ve kavrayışın davranışa dönüştürülmesi için gereken becerilerin geliştirilmesi beklenmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde değer aktarımının gerçekleştirilmesi ve bunların tutum ve davranışa dönüştürülebilmesi için; *öğrencilere okul içi ve okul dışında değerleri uygulamaya dönüştürmeleri için uygun fırsatlar*

verilmesi, kazanım-değer ilişkisi kurularak, sorgulama, yorum yapma gibi becerilerin kullanılması, bütüncül bir bakış açısı geliştirilerek, farklı yöntem ve teknikler kullanılarak öğretim yapılması önerilmektedir.

2017 Programında, daha önceki öğretim programlarından farklı olarak, kazanım-değer ilişkisi kurulmuş ve kazanım-değer ilişkilendirilmiştir. Örneğin, 9.1 doğal sistemler ünitesindeki kazanımlar için doğa sevgisi değeri, 9.4 çevre ve toplum ünitesindeki kazanımlar için öz denetim değeri ilişkilendirilmiştir. Böylece, 2005 programından itibaren, kazanımlara uygun değer ve tutum belirleme konusundaki kararın *öğretmenlere bırakılması konusu* yerini kazanım- değer ilişkilendirmesine *bırakmıştır*. Ancak, öğretmenin, gerekli gördüğünde bir kazanım için birden fazla değer ve tutum kazandırması veya programdaki kazanım-değer ilişkilendirmesine ilave yapması da mümkündür.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programının Öğrenme-Öğretme Süreci:

2017 programında öğrenme- öğretme yaklaşımı, (MEB,2017: 5-6) “öğrenme öğretme süreci öğrenci için anlamlı ve bütünlleştirici, değer odaklı ve motive edici olmalıdır. Farklı öğretim yaklaşımları ve stratejileri bir arada ve dengeli şekilde kullanılmalı, bilgi ve iletişim teknolojileri aktif şekilde kullanılmalıdır” şeklinde ifade edilen beş başlık ve bunların açıklandığı onbir maddeden oluşmaktadır.

2017 programının öğrenme- öğretme yaklaşımı açıklanırken “klasik yaklaşımların yanı sıra öğrenci merkezli öğrenmenin temel alındığı, öğrenme sürecinde öğrencinin aktif katılımına ve öğretmenlerin rehberliğine ağırlık verildiği ifade edilmektedir (MEB, 2017:6). Bunun öğrenme- öğretme sürecine yansımaları; grup çalışmalarına ağırlık verilmesi, örnek olay inceleme, gösteri, drama, eğitsel oyunlar, tartışma ve rol oynama gibi öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmesi yönündedir.

2017 programının öğrenme öğretme sürecinde; bütüncül bir bakış açısı ile öğrencinin kendi öğrenmesinden sorumlu olduğu, sürece aktif katıldığı, yeni edindiği bilgi ve becerileri ile önceki öğrenmelerinin ilişkilendirilmesine imkân veren etkinlik ve çalışmaların tasarlanıp uygulandığı, bilgiyi zihinde yapılandırmaya imkân sağlayan “araştırma-sorgulamaya” dayalı öğrenme yöntem ve tekniklerinin benimsendiği görülür.

Programda, aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması, örnek etkinliklere yer verilmesi, kazanımlarda öngörülen bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılması için sınıf içi ve sınıf dışında uygulanabilecek farklı etkinliklerin yapılması vurgulanmaktadır. Bu yönleriyle 2017 programın öğrenme-öğretme süreci, 2005 programlarındaki yapıyı büyük oranda korumaktadır.

2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programında Değerlendirme:

Programında, çeşitli ve çok sayıda ölçme aracı kullanılarak sistematik olarak yapılan değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilere sadece not vermek değil, onların performansları hakkında geri bildirim vermek, seviyelerini artırabilmek için motive etmek, öğretim etkinliklerinin ve programın etkililiğini belirlemek

amaçlanmaktadır. Ayrıca, ölçme değerlendirme uygulamalarıyla sadece kazanımların ne kadar öğretildiği değil, öğrenme sürecini desteklemek ve geliştirmek de hedeflenmektedir. Değerlendirme aracı olarak klasik araçlar kullanılabileceği gibi açık uçlu sorulara, performans çalışmalarına ve projelere de yer verilmektedir (MEB,2017:8-9)

Bu açıklamaların ışığında; programda sadece öğrenme ürününün değil, öğrenme sürecinin de değerlendirilmesine imkân veren süreç odaklı ölçme ve değerlendirmeye vurgu yapılmaktadır. Bu yönleri ile bakıldığında, 2017 programındaki değerlendirme ögesi, 2005 programındaki anlayışı koruyarak devam ettirmektedir.

Sonuç Ve Öneriler

Bu çalışmada, coğrafya dersi öğretim programlarının tasarım ve program öğeleri açısından ele alınıp, birbiri ile karşılaştırılarak değerlendirilmesine çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuç ve öneriler şunlardır;

Türkiye’de program geliştirme çalışmalarına Cumhuriyet’in ilanı ile başlamıştır. Bu nedenle geliştirilen ilk programlar, eğitim kurumlarının okutacakları derslerin isimlerini ve haftalık ders saatlerini içeren listeler şeklinde düzenlenmiştir. Türkiye’de ilk ve orta dereceli okullardaki program geliştirme faaliyetlerinin başlama tarihi 1953-1954 yılları olarak belirtilmektedir. Bu durumun yansımaları coğrafya dersi *öğretim* programlarında da görülmektedir. 1924- 1934, 1942 ve 1957 coğrafya dersi öğretim programları genel olarak incelendiğinde; bunların ders konularının başlıklarını ve ders saatlerini gösterecek şekilde düzenledikleri, davranışçı yaklaşıma göre hazırlandıkları, konu merkezli ve öğretmen odaklı oldukları görülmür. Bu listelere bakarak, bugünkü anlamda anladığımız, öğretim programlarından ve program öğelerinden söz edilemez (Varış, 1988: 46; Geçit,2008:154).

Coğrafya dersi öğretim programlarına program tasarımı ve program öğeleri açısından bakıldığında; ilk kez 1973 coğrafya dersi öğretim programında program öğelerinin tamamına yer verildiği görülmür. Program aynı zamanda konu merkezli program tasarımı yaklaşımına göre geliştirilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1973: 1775). Programda, davranışçı öğrenme kuramına uygun olan amaçlar, coğrafyanın daha çok fiziki coğrafya konularına ağırlık veren içerikler, dersin işlenişine yönelik açıklamaların yer aldığı öğrenme-öğretme süreci ve sebep-sonuç ilişkisi kurularak soruların sorulmasını tavsiye eden bir değerlendirme ögesi mevcuttur.

Türkiye’de, MEB tarafından iki önemli program geliştirme modeli hazırlanmıştır. Bunlardan birincisi, 1983 yılında geliştirilen MEB Program Geliştirme Modeli, ikincisi de 2004 yılında geliştirilen MEB Yeni Program Geliştirme Model’idir. Bu modellerin geliştirilmesindeki amaç; program konusunda standartlaşmayı sağlamak ve bu modellere göre yeni programlar hazırlamaktır (MEB Tebliğler Dergisi,2004:2563). Her iki modelin çatısını Taba- Taylor program geliştirme modeli oluşturmaktadır. Bu modellerde konu merkezli program tasarımı yaklaşımı etkili olmakla birlikte, 2004 yılında geliştirilen modelin tasarımında öğrenen merkezli

program tasarımının da izleri mevcuttur. MEB tarafından geliştirilen her iki modelde yer alan bazı aşamalardan dolayı bunların kendilerine özgü modeller olduğu söylenebilir.

MEB tarafından, program tasarımlarının geliştirilmesi ve yeni program geliştirme modellerinin oluşturulması, bunlara göre yeni programların hazırlanmasını sağlamıştır. MEB tarafından 2004 yılında tasarlanan yeni program geliştirme modeline uygun olarak hazırlanan programlardan biri de 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programıdır. Program, program öğeleri (hedef, içerik, öğrenme- öğretme süreci, değerlendirme) ve bunlar arasındaki dinamik ilişkiler bütününe sahip olduğu için gerçek anlamda ilk modern coğrafya dersi öğretim programı olarak kabul edilmelidir.

2005 coğrafya dersi öğretim programı; program geliştirme modeli, program yaklaşımı, dayandığı eğitim felsefesi ve öğrenme kuramı ile içeriğinde getirmiş olduğu yenilikler açısından *büyük bir değişim getirmiştir*. Bu değerlendirmede, hem yeni program geliştirme modelinin hem de program tasarımı yaklaşımının payı büyüktür. Program, yapılandırmacı öğrenme kuramına göre tasarlandığından, “öğrenme” kavramı merkeze alınmış ve *bilgiyi bulma*, kullanma ve yapılandırma ön plana çıkmıştır. 2005 coğrafya dersi öğretim programı, program tasarımı yaklaşımı açısından hem öğrenen merkezli hem de sorun merkezli program tasarımların izlerini taşımaktadır.

2005 coğrafya dersi öğretim programı; yenilikçi vizyon ve ilkeleri, içeriğinin bilgi, beceri, değer ve tutumları kapsayan kazanım temelli olması, kazanımlarla ilgili etkinlik ve açıklamalara yer verilmesi, öğrenci merkezli uygulamalara imkan tanınması, ders kitabı dışında da materyallerin kullanımı ve tasarımını teşvik etmesi, değerlendirmenin sürece göre yapılması, çeşitli değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanması gibi yönleriyle 2005 yılına kadar geliştirilen tüm programların ötesinde ve köklü yenilikler getiren bir yapıdadır. (Karabağ,2010:88; Karabağ ve Şahin,2007:55; Taş ve Kızılcaoğlu, 2007:151; Geçit, 2008:165).

2005 coğrafya dersi öğretim programı, program öğeleri açısından da önemli yenilikler getirmiştir. Programın amacında; *öğrencilere* coğrafi bilinç kazandırılması, dünya algısı oluşturulması, onların mekân ve mekâna ait özelliklerin korunmasında yaşatılmasında ve geliştirilmesinde sorumluluk alan bilinçli vatandaşlar olarak yetiştirilmesi yer almaktadır. Programın içeriğinde, içerik düzenleme yaklaşımlarından biri olan sarmal programlama yaklaşımı benimsenmiştir. Program, bütüncül ve sarmal bir yaklaşımla yapılandırıldığından, her öğrenme alanının kendi içindeki kazanımları ardışık olarak ele alınıp düzenlenmiştir. Kazanımlar yoluyla öğrenciye bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırılması kararlaştırılmıştır. Programın temel öğelerinden birini kavram ve kavram öğretimi oluşturmaktadır. Program beceri temelli olarak oluşturulmuştur. Programın öğrenme- öğretme süreci; aktif öğrenmeye dayalı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı, öğrenci merkezli öğrenmenin çeşitli etkinliklerle uygulandığı, öğrencinin tüm eğitim etkinliklerinde ön planda olduğu ve öğrenciye beceri kazandırmayı hedefleyen bir

süreç olarak tasarlanmıştır. Programın, değerlendirme ögesinde ise süreç odaklı bir değerlendirme söz konusudur. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemleri birlikte kullanılmaktadır (MEB, 2005).

2005 coğrafya dersi öğretim programı pek çok yenilik içermektedir. Programın getirdiği en önemli yeniliklerden biri de o güne değin programda yeralmayan yeni kavram ve temalardır. Örneğin, öğrenme alanı, coğrafi bilinç, kazanım, sarmal yapı, yapılandırıcılık, kavram ve kavram öğretimi, beceri ve beceri öğretimi, değer ve tutum, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), süreç odaklı ölçme değerlendirme, değer öğretimi, aktif öğrenme gibi. gibi. 2005 programı ile coğrafya öğretiminde ilk kez yer bulan bu kavramlar ve temalar, öğretimin niteliğinde, içeriğinde ve yapısında farklı ölçeklerde etki ve değişim yaratmışlardır (Girgin, 2005:154).

2005 coğrafya dersi öğretim programı, beceri temelli bir programdır. Programda, diğer programlarda da verilen ortak becerilerin yanında coğrafyaya ait temel becerilerin yani coğrafi becerilerin de kazandırılması esas alınmıştır. Coğrafi beceriler, öğrencilerin günlük hayatlarında, mesleklerinde ve gelecekte de kullanabilecekleri niteliklerdedir. Öğrenme alanlarındaki kazanımların içeriğine uygun olarak, kazanımlara entegre edilerek verilmiştir. Beceriler, basamaklandırılarak verildiğinden her sınıfta konularla ilişkilendirilerek verilmesi öngörülmüştür.

2005 coğrafya dersi öğretim programındaki önemli yeniliklerden biri de kazanımlar yoluyla, öğrencilere değer ve tutum kazandırılmasıdır. Programda, kazanım-değer ve tutum arasında ilişkilendirme yapılmadığından, hangi kazanım ile hangi değer ve tutumun kazandırılacağı konusundaki karar *öğretmene bırakılmıştır*.

2005 coğrafya dersi öğretim programı, 2011 ve 2014 yıllarında olmak üzere iki kez küçük değişikliklerle güncellenmiştir. Son güncelleme ise 2017 yılındaki büyük ölçekteki değişikliklerle yapılmış ve Temmuz 2017 tarihinde yürürlüğe konmuştur (MEB 2005; MEB 2017).

2017 coğrafya dersi öğretim programı, program tasarımı yaklaşımı ve program öğeleri açısından bir değişiklik getirmemiştir. Program bu yönleriyle 2005 programının yapısını korumaktadır (MEB 2005; MEB 2017).

2017 coğrafya dersi öğretim programına, program öğeleri *açısından bakıldığında amaç olarak öğrencilerde coğrafi bilinç oluşturmak, bir dünya algısı geliştirmek gibi vurgulara yer verilmemiştir*. Programın içeriğinde, 2005 programında varolan bazı kavram, tema ve konular elenerek, kazanım sayısı azaltılarak sadeleşmeye gidilmiştir. *Öğrenme –öğretme sürecinde; öğrencinin kendi öğrenmesinden sorumlu olduğu, sürece aktif olarak katıldığı, etkinliklerin uygulandığı, araştırmaya- sorgulamaya dayalı öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı bir süreç benimsenmiştir*. Programın değerlendirme ögesinde ise; değerlendirme aracı olarak klasik araçlar kullanıldığı gibi alternatif araçlara da yer verilen, süreç odaklı değerlendirme söz konusudur (MEB 2017)

2005 programında 147 olan toplam kazanım sayısı, 2017 programında (bazı kavram, tema ve konular elenerek) 130 olarak belirlenmiştir. Bazı kazanımların da yeri değiştirilmiştir. Daha önce dokuzuncu sınıfta yer alan kazanımların bir kısmı onuncu sınıf programına aktarılmıştır. 11.ve 12. sınıf öğretim programlarındaki “Çevre ve toplum” ünitesi de büyük oranda sadeleştirilmiştir.

2017 coğrafya dersi öğretim programında, kazanımların büyük bir bölümüne açıklama yazılmıştır. Kazanımlar ve kazanımların altında yer alan açıklamalar daha çok gündelik hayat ve yakın çevre ile ilişkilendirilerek verilmiştir. Böylece hem kazanımların daha anlaşılır hale getirilmesine hem de sınırlandırılmasına çalışılmıştır (MEB 2017).

2017 programında, “e-ticaret, inovasyon, dijital ekonomiler, değer odaklı öğretim yaklaşımı” gibi yeni ve güncel terim ve kavramlara yer verilmiştir. 2005 programındaki “öğrenme alanı” kavramı, 2017 programında “Ünite Adı” olarak değiştirilmiştir (MEB 2005; MEB 2017).

2017 programında, 2005 programındaki değerlere yenileri eklenerek, değer odaklı öğretim yaklaşımı benimsenmiştir. 2017 Programında, değerlerin öğrencilere kazandırılması için eylem ve davranışlarla ilişkilendirilmesi vurgulanmış bu amaçla değerler ve bunlara ilişkin tutum ve davranışların neler olması gerektiğini gösteren bir tablo oluşturulmuştur (MEB 2005; MEB 2017).

2017 programında, kazanım- beceri ilişkisi kurulmuş, hangi kazanım ile hangi becerinin kazandırılacağı konusunda, kazanım-beceri ilişkilendirmesi yapılmıştır. Bu ilişkilendirme hem genel beceriler (Ortak beceriler veya 21. Yüzyıl becerileri) hem de özel beceri (alana özgü beceri) olan coğrafi beceriler için kurulmuştur. Alana özgü beceriler, 2017 yılında hazırlanan diğer öğretim programlarında yer almazken, sadece coğrafya programında “Coğrafi Beceriler” adı altında yer almıştır. Böylece 2005 yılından itibaren varolan beceri temelli coğrafya dersi öğretim programı yapısını korumuştur (MEB 2005; MEB 2017).

2017 programının getirdiği önemli yeniliklerden biri de kazanım-değer ilişkisi kurularak, kazanım-değer ilişkilendirmesinin yapılmasıdır. Programda, her sınıf seviyesinde kazanım-değer ilişkilendirmesi yapılmasına rağmen, her ünite için bu ilişkilendirme yapılmamıştır (Bkz. 9.3.Küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ünitesi) (MEB 2017:27). Böylece kazanım ile hangi değerın kazandırılacağı konusundaki kararın öğretmene bırakılması yerini kazanım- değer ilişkilendirmesine bırakmıştır (MEB 2017).

2005 coğrafya dersi öğretim programında yer alan, “Mekânsal Bir Sentez: Türkiye” öğrenme alanı, 2017 programında bir ünite olarak yer almamıştır. Ancak bu alanın içerisindeki kazanımlar ilişkili oldukları ünitelerdeki kazanımların ardına eklenmiştir (MEB 2017). 2005 programında, önce coğrafya öğretimindeki genel konuların (doğal sistemler ve beşeri sistemler gibi) öğretimi ile ilgili kazanımların verilmesi, daha sonra “Mekânsal Bir Sentez: Türkiye» öğrenme alanındaki kazanımlar yoluyla coğrafyanın tüm konularının mekân olarak Türkiye özeline

uygulanarak öğretilmesi ve örneklendirilmesi amaçlanmıştır. Ancak, uygulama sırasında öğretmenler, hem coğrafyanın genel konularının öğretimine ilişkin kazanımlarda, hem de mekân olarak Türkiye'nin ele alındığı "Mekânsal Bir Sentez: Türkiye" ile ilgili kazanımların öğretiminde örneklerini Türkiye üzerinden verdikleri için ortaya iki önemli sorun çıkmıştır. Bunlardan birincisi; coğrafya öğretiminin amaçlarından biri olan; öğrencilere coğrafi bilinç kazandırmak, dünyayı ve Türkiye'yi bilen, anlayan ve anlamlandıran vatandaşlar yetiştirmek hedefinin sekteye uğraması, ikincisi ise aynı örneklerin hem coğrafyanın genel konuları ile ilgili kazanımların öğretiminde hem de Türkiye ile ilgili kazanımların öğretiminde verilmesi yani ders işlenişi sırasında tekrara düşülmesidir. Program amacının ve içeriğinin tam olarak öğrencilere kazandırılmasının önündeki bu engeli aşmanın yolu, 2017 programında ünite ve kazanım sıralamasında değişiklik yapılarak aşılmaya çalışmak şeklinde olmuştur. Öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilerek, programın felsefesi, program öğeleri ve uygulamaların nasıl yapılacağı konusunda nitelikleri yükseltilmelidir. Programların başarısı büyük oranda öğretmen niteliklerinin artırılmasına bağlıdır (Karabağ, 2010:94, Öztürk ve Eroğlu, 2013:640, Demiralp, 2017:52).

2017 coğrafya dersi öğretim programı, sadece dokuzuncu sınıflarda olmak üzere 2017-2018 öğretim yılında uygulanmaya başlamıştır. Programın, 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren tüm sınıf düzeylerinde uygulanmasına karar verilmiştir. Bu durum uygulamada önemli sorunlara yol açabilir. Çünkü, programda, ünite ve kazanım sıralaması tüm sınıflar için değiştirildiğinden, bazı konuların tekrar edilmesi bazılarının öğretilmemesi söz konusu olacaktır. Bu da programda, içerik düzenleme yaklaşımlarından biri olan sarmal programlama yaklaşımından uzaklaşıldığı, programın bütüncül ve sarmal bir yaklaşımla yapılandırılmadığı anlamına gelir. Oysa, 2005 öğretim programı, önce dokuzuncu, sonra on, onbir ve onikinci sınıflarda aşamalı olarak uygulanmaya başlamış ve dört yılda tüm sınıflarda uygulanır hale gelmiştir. 2017 coğrafya dersi öğretim programının da aşamalı olarak uygulamaya girmesinde büyük yarar vardır (MEB Tebliğler dergisi, 2017: 2718)

Kaynakça

AKINOĞLU, Orhan (2004). Yapılandırmacı Öğrenme ve Coğrafya Öğretimi, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:10, s. 73-94, İstanbul.

CDÖP(2017), Orta Öğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı Taslak <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=24> (Son erişim tarihi: 09.05.2017)

CDÖP (2006), Coğrafya Dersi Öğretim Programı, (9,10, 11 ve 12. Sınıflar), (2005 Programı) Gazi Kitabevi, Ankara.

CDÖP (2005), Coğrafya Dersi Öğretim Programı, (9,10,11 ve 12. Sınıflar) M.E.B., Ankara.

CRESWELL,W.John.(2014)Research Design (Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları, Araştırma Deseni). (Çev. Ed. Demir, B.S.), Eğiten Kitap, Ankara.

DEMİRALP, Nurcan.(2017). “ A Comparison of The Opinions of the Undergraduate Students From Geography Department And Geography Education Department As Regards Their Field Competence”, International online Journal of Education and Teaching (IOJET), 4(1).32-59. / ISSN:2148-225X.

DEMİRALP, Nurcan. (2017). Coğrafya Öğretiminde Program geliştirme Yaklaşımlarının incelenmesi ve 2017 Öğretim Programı, IVth International Eurasian Educational Research Congress, Bildiri ÖzetleriKitabı, 11-14 Mayıs 2017, Pamukkale Üniversitesi / Denizli.

DEMİREL, Özcan. (1992). Türkiye’de Program Geliştirme Uygulamaları. H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 7, 27-43.

DEMİREL, Özcan. (2010). Eğitimde Program Geliştirme. Kuramdan Uygulamaya. PegemA Yayıncılık, Ankara.

ERDEN, Münire. (1998). Eğitimde Program Değerlendirme. Anı Yayıncılık, Ankara.

ERİŞEN, Yavuz. (1998). Program Geliştirme Modelleri Üzerine Bir İnceleme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı13, s.79-97.

ENGİN, İdris., Akbaş,Yavuz. ve Gençtürk, Ebru. (2003). 1. Coğrafya Kongresinden Günümüze Liselerimizde Müfredat Programlarındaki Değişimler, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:157, Ankara.

GEÇİT, Yılmaz.. (2008). Cumhuriyet Dönemi Lise Coğrafya Öğretim Programları Üzerine Bir Çalışma, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:18,s.149-175.

GİRGİN, Mustafa. (2005). Coğrafya Programının (2005) Kavramsal Yapısı /The Conceptual Structure of GEOGRAPHY Curriculum (2005). Doğu Coğrafya Dergisi,Cilt 15,Sayı23,s.145-156.

KARABAĞ, Servet. (2010), “Tarihsel Süreçte Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Gelişimi”. Coğrafya Eğitiminde Kavram ve Değişimler (Ed. Ramazan. Özey, Süleyman İncekara).s.77-98, PegemA, ISBN 978-605-364-112-4, Ankara.

KARABAĞ, Servet. ve Şahin, Salih. (2007), Coğrafya Dersi Öğretim Programı (2005) (54-74). (Ed. S. KARABAĞ ve S. Şahin.) Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi, Gazi Kitabevi, Ankara

KARASAR, Niyazi. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

MEB, (Maarif Vekâleti),1934, İstanbul.

MEB, (Maarif Vekâleti), 1960, Lise Müfredat Programı. Ankara.

MEB Tebliğler Dergisi, 1942, Cilt: 4,Sayı:168.

MEB Tebliğler Dergisi, 1942, Tarih: 16 Mart 1942, Sayı: 163. MEB

Tebliğler Dergisi, 1957, Tarih: 7 Ekim 1957, Sayı: 976.

MEB Tebliğler Dergisi, 1971, Cilt: 34, Sayı: 1652.

MEB Tebliğler Dergisi, 1971,Tarih: 22 Mart 1973, Sayı: 4652.

MEB Tebliğler Dergisi, 1973, Tarih: 21 Ocak 1974, Sayı: 1775.

MEB TTKB, 1982, 19.11.1982 ve 156 Sayılı Karar.

MEB Tebliğler Dergisi, 1983 Sayı: 2146.

MEB TTKB,1992, 27.03.1992 ve 79 Sayılı Karar.

MEB TTKB, 1992, 09.09.1992 ve 277 Sayılı Karar.

MEB Tebliğler Dergisi, 1992, Tarih: 27 Mart 1992, Sayı: 5712.

MEB Tebliğler Dergisi, 2004, Cilt:67. Sayı:2563

MEB Tebliğler Dergisi, 2017, Cilt: 80. Sayı: 2718

MEB(2005) Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9,10,11 ve 12. Sınıflar), Ankara.

MEB (2011) Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9,10,11 ve 12. Sınıflar), Ankara.

MEB (2014) Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9,10,11 ve 12. Sınıflar), Ankara.

MEB (2017) Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9,10,11 ve 12. Sınıflar), Ankara.

ÖZTÜRK, Mustafa. ve Eroğlu, Esra (2013).Coğrafya Öğretmen Yeterlikleri ve Uygulamaların Değerlendirilmesi, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı27, s. 630-659, İstanbul.

TAŞ, İbrahim Halil. ve Kızılcıoğlu,, Alaattin. (2007). Coğrafya Dersi Öğretim Programı-2005'e Eleştirel Bir Bakış, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,8(2), s.141-156.

YILDIRIM, Ali. ve Şimşek, Hasan. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

ÜNLÜ, Mehmet. ve Yıldırım, Salih. (2017). Coğrafya Dersi Öğretim Programına Bir Coğrafi Beceri Önerisi: Mekânsal Düşünme Becerisi, Marmara Dergisi, Sayı:35, s.13-20.

VARIŞ, Fatma. (1988). Eğitimde Program Geliştirme, “Teori ve Teknikler”. Ank. Üniv. Eğt. Fak. Yay. No 157, Ankara.

